

ЖИТЛОВИЙ ПРОСТІР У ТРАДИЦІЯХ УКРАЇНСЬКИХ ГОРЯН: ДУХОВНИЙ АСПЕКТ

У фольклорі та міфології символами дому виступають сволок, домашнє вогнище, піч, покуть. Дім – житловий простір людини, символ сімейного добробуту і багатства, місце багатьох календарних та сімейних обрядів. Дім протиставлений зовнішньому світу і тому є об'єктом різноманітних магічних ритуалів, які здійснюються для його захисту та охорони від злих сил.

Ключові слова: світогляд, інтер'єр, сволок, піч, стіл, ритуал.

Symbols of home in folklore and mythology are ceiling beam, family hearth, homemade oven, God's corner. House is human living space, a symbol of family prosperity and wealth, a place of many calendar and family rituals. House opposed to the outside world and therefore are the subject to a variety of magical rituals, performed for its protection and protection from evil forces.

Keywords: world-view, interior, ceiling beam, homemade oven, table, ritual.

«Якщо прослідкувати за ареалом розповсюдження діалектів української мови – закарпатців, лемків, бойків, гуцулів і буковинців, то видно, що вони майже точно співпадають з границями архітектурних типів народного житла і культових споруд, декоративного мистецтва, орнаменталії в різьбі, на писанці, вишивці і одязі» [1].

Дім – житловий простір людини, символ сімейного добробуту і багатства, локус багатьох календарних та сімейних обрядів. Дім протиставлений зовнішньому світу і тому є об'єктом різноманітних магічних ритуалів, які здійснюються для його захисту та охорони від злих сил. У фольклорі та міфології символами дому виступають сволок, домашнє вогнище – піч, покуть, стіл, скриня.

У давній Греції філософи вважали, що мірою речей є людина. І для наших пращурів, що тисячоліттями оволодівали простором, еталоном, мірою була людина, тому всі розміри, якими вони оперували – лікоть, п'ядь, сажень мають яскраво виражений антропоморфний характер.

«Тим-то й забудова садиби – хата, стайня, комора, ворота і обладнання для них – в хаті – стіл, ліжко, мисник, лави, діжки, скрині, відра й ночовки, у дворі – віз і сани – все це відповідало людині, гармонувало з нею, було співрозмірним. Багатовіковий досвід попередніх поколінь вкарбувався у свідомість і в підсвідомість як відчуття єдності всього суцього, зв'язку людини з Всесвітом» [2].

Оскільки культура житлового будівництва складалась упродовж тисячоліть, то про її світоглядні передумови можна міркувати в основному за знаками і символами, які можна віднайти у фольклорному середовищі – як словесному, так і в художньо-орнаментальному. Саме у традиційному фольклорному середовищі предмети завжди суть знаки, а знаки – суть предмети. Образно-символічний статус зумовлюється їх функціональним призначенням у семіотичній системі свята та обряду. При включенні в цю систему вони функціонують як «знаки», обрядові символи з певною семіотикою, без неї – позбавляються цього символічного змісту, перетворюючись на звичайні ужиткові речі, предмети, у цьому випадку складові житлової будівлі як, наприклад, піч і вогонь в ній. Залежно від актуалізації тієї чи іншої властивості предмети набувають того чи іншого статусу.

У свідомості українця рідна хата асоціюється з усім найдорожчим – родом, краєм, святинями.

Хата – це свій мінісвіт у загальному макросвіті, де людина відчуває себе захищеною. Селянська хата є не лише річчю, але й знаком. «Що не хатка, то інша гадка».

«Попід «віконною» та «образною» стінами завжди ставлять масивні лави, де спить молодь. Ці лави застеляють товстими вовняними ліжниками, що розкішно оздоблені гарними темно-зеленими, чорними, фіолетовими узорами, які газдині тчуть самі. Зимом в цій частині хати, в лавиці, може бути куделя, а з нею поруч – коловорот. На покутті ставлять стіл-скриню або майстерно різьблений стіл на перехресних ногах, який накривають білим обрусом. Окрасою інтер'єру, центром хати є розміщений над столом «образник» (низка ікон), весь «учічканий» (тобто прибраний) свяченим зіллям, писанками й «голубцями» (голубами, тулуб у яких зроблено з випорожнених писанок, голова – з воску, а крила і хвіст – із паперу). Над іконами вішали качани кукурудзи, калачі з сиру ті, що вживають при весільних обрядах або приносять з полонини». Справжнє яскраве враження, як згадує австрійський мандрівник Ганс Цібінден мандруючи карпатськими горами – «справляють понакладані на полицях уздовж стін миски і дзбанки, прикрашені різними фігурними і орнаментальними зображеннями, а деякі – із зображенням церков з численними банями, що скупчуються наче якісь орієнтально-фантастичні небесні міста» [3].

Світоглядні уявлення зумовлювали створення системи естетичних та утилітарно-практичних підходів до будівництва дерев'яного житла, формування своєрідних форм освоєння природних ресурсів та вироблення відповідних виробничих комплексів, визначення технологічно-операційних пріоритетів та стереотипних уявлень про них, вибір найсприятливіших часових параметрів початку, продовження та закінчення кожного з виробничих етапів, стимуляцію виділення професійно-орієнтованих майстрів та способи освоєння ними будівничих професій, продукування обрядово-ритуальних дій, якими супроводжувалися етапи будівельного циклу.

Серед обрядових дій, пов'язаних із житлом, виділяються періодичні, коли житло або окремі його частини чи елементи входять до системи календарних або сімейних ритуалів, які мають канонізовану періодичність, натомість okazальний характер властивий обрядовим діям, приуроченим до конкретних етапно-будівельних процесів.

Богатирьов П., досліджуючи магічні дії та обряди українців Закарпаття, стверджує, що більша частина народних повір'їв, обрядів та магічних дій і досі є для українських горян не лише простою традицією та автоматичними пережитками, а являє собою досить актуальну сферу їхнього сучасного життя [4].

Символіка, яка проступає як в самій конструкції житла, так і в розташуванні окремих її елементів, наприклад, печі, вікон і особливо в його художньо-декоративному оформленні, свідчить про намагання гармонізувати стосунки між людиною і оточуючим світом, прихилити його добрі сили на свій бік. Крім того, для стародавніх суспільств, які не знали писемності, архітектурна організація середовища була чи не головним засобом передачі наступним поколінням людей норм соціальної поведінки.

Універсальною формою діяльності людини у стосунку до простору є його *освоєння*, тобто перетворення «чужого», хаотичного, «нечистого» простору у «свій», космічний, «чистий». Хата простого селянина – це символ понять і відношень до світу. Покуть уподібнювався зорі, стеля – небесному склепінню, а сволок – Чумацькому шляху. Такий взаємозв'язок народжувався з глибокого відчуття селянського буття, знання природи.

Справді, усе обладнання і предмети в інтер'єрі традиційної української хати, крім своїх основних функцій – створення зручностей для відпочинку, зберігання різних речей, оздоблення – мають і символічне значення. Таке ставлення народжувалося світоглядом селянина, його поетичною душею. Це природно, бо символізація є головною рисою народної творчості.

Щодо тридиційного інтер'єру українського житла, то він ще із часів давньоруського періоду характеризувався типологічною єдністю. «До якої б української хати, – починаючи з західних частин Курщини та Вороніжчини і кінчаючи західними схилами Карпатів, – ми б не заглянули, геть-чисто скрізь знайдемо в ній те

саме. Вхід до хати – з сіней; коло самого входу з одного боку – піч у кутку, з другого – в другому кутку або біля печі – полиця чи мисник для посуду, між піччю та так званою *причільною стіною...*, знаходиться *піл*, дерев'яний поміст для снання, або рухоме ліжко на ... *покуті*, під образами, приміщують стіл, вздовж *стін – лави*, а біля столу – *ослін*, цебто рухома лавка; в кутку, між дверима та піччю, *кочерги* (коцюби), у другому кутку, біля мисника, – *зрізок* (відро – Т.Ф.) з водою (коли він не стоїть у сінях). Варіації цього розпологу речей у хаті дуже нечисленні, трапляються там, де еволюція трьохкамерної хати пішла далі, та полягають найбільше в тому, що замість полу чи ліжка біля печі приміщують мисник, замість лав з'являються *тапчани*, цебто дерев'яні диванчики, або, краще сказати, рухомі лавки зі спинками та з поруччями; іноді в хаті ставлять скрині тощо» [5].

Давні будівлі вражають своїм виглядом, вдалим дотриманням пропорцій хатнього обладнання, завжди доречним декоративним оздобленням, доцільністю і раціональністю. Кращі зразки архітектури витримали випробування часом і стали пам'ятниками культури, свідчать про високу майстерність, художній смак їх творців.

Традиційно простір народного житла розподілявся таким чином, щоб кожен кут і суміжні зони мали певне призначення. Тільки виділивши місце для відпочинку, їжі, праці, могла розміститися в ньому велика родина.

Дерев'яний брус – сволок, який є основою для стелі і всього верху житла, має конструктивне та семіотичне значення у просторі дому і відіграє роль основного класифікатора внутрішнього простору і, завдяки своєму розташуванню, означає подвійну межу: між верхом і низом та між внутрішнім і зовнішнім світом. Сволок метонімічно означає все житло і має значення зв'язуючого начала не тільки в архітектурі, але й у сімейному відношенні. Готовий сволок теслярі обв'язували хустками і рушниками, «щоб у хаті було тепло», а після укладання бруса майстрів обдаровували цими речами і пригощали.

Із поперечним розташуванням сволоку пов'язана його роль як символічної межі між «внутрішньою» («передньою») частиною дому і «зовнішньою» («задньою»), які співвідносяться із входом/виходом, тобто основним поділом внутрішнього простору дому. Тому гість, який зайшов до хати, сідав на лавку біля входу і не повинен був заходити за сволок без запрошення господарів.

Місце під сволоком (під його центром) є топографічним центром дому, де відбувається більшість обрядів, які не пов'язані із сидінням за столом або піччю.

Деякі обрядові дії із сволоком могли вплинути на долю мешканців дому. Так, щоб шлях був щасливим, перед виходом із дому слід потриматися за сволок. При важкій смерті одного із мешканців дому, бажаючи полегшити агонію і звільнити вихід для душі, свердлили дірки у стелі, знімали дошки і піднімали сволок.

Сволок в Україні завжди символізував міцність оселі і ним завжди пишалися, вихвалялися перед гостями. На ньому вирізьблювали дату спорудження, прізвище, ім'я господаря. Іноді записували важливу подію в житті родини чи суспільства.

«Він (сволок) ввібрав в себе міць скель, ясноту погіддя і довговічність світу. А ще мав у своєму серці лепську силу і добродійного духа, надійного захисника хатніх од різних щезунів, що надсилають до гірняка хвороби, блуди, капості, безголів'я всілякі» [6].

Згідно народних вірувань сили сволоку надавали містичні «освячення». Йдеться про зілля, яким прикрашали («кличали», «майовили») хати на Зелені свята. Крім гілок липи, клена, «шувару» («лепехи»), вживали, наприклад, кропиву, різноманітні квіти [7].

Прагнення мати в оселі надійного захисника зумовлювало появу на сволоці різноманітних знаків. Звичайно, найчастіше вони містили в собі відбиток повсякденних клопотів селянської родини, але інколи акумулювали якісь основоположні засади її складного життя, виступаючи в ролі чинників вироблення світогляду, становлення

особистості, ставлення до тих чи інших процесів, явищ.

«Здавна покуття («там, де сходяться лави») вважалося найпочеснішим місцем. Так повелося, мабуть, що там, де розміщувався пантеон домашніх богів, сиділи на весіллі молода і дружки. Весільне «гільце» (символ вроди, молодості, а також прощання з дівуванням), прикрашене квітами, калиною, барвінком, вівсом, кольоровими стрічками, стояло на столі. Його втикали у коровай чи спеціально спечений хліб. У деяких місцевостях молода трічі «поза стіл ходила» і до покуття кланялася, вшановуючи так його. Сюди під час весілля ставили житній сніп, завжди запрошували почесних гостей, а коли сім'я обідала, то тут сидів господар. На Святий вечір тут ставили сніп збіжжя («дідух») і клали сіно, в якому вмщували горщик із кутею. Немовля відразу після народження загортали у кожух і клали на покуття, щоб було багате. А на Гуцульщині навіть заходили за нього, щоб всістися, за рухом сонця» [8].

Дім вважався житлом лише з того часу, коли спалахував у печі вогонь. Можливо, тому до прийняття християнства піч завжди була своєрідним центром, головним місцем, до якого тяжіло все у хаті. З прийняттям християнства вогнище «віддало» частину своїх функцій покуттю, де завжди вішали ікони і стояв стіл.

Піч – це насамперед вогонь, вогнище. А воно в оселі відіграло роль не лише «осередку» тепла, а й духовну, згуртовуючу. Вогнище – сакральний центр дому, пов'язаний з культом вогню, місце здійснення обрядових і магічних дій, скерованих на забезпечення благополуччя дому, здоров'я мешканців дому та успіху у господарці. Відкрите вогнище відоме південним слов'янам та пастухам у Карпатах, у східних та західних слов'ян у домі ставили піч. За народними уявленнями, у вогнищі перебували домашні духи та пращурі. Порожнє вогнище (без вогню) втрачало свою творчу силу. Згідно уявлень, на порожньому вогнищі здійснюються шкідливі магічні дії.

Навколо печі здійснюються дії основних обрядів життєвого циклу: народження, одруження, смерті. Звідси метафора: родинне вогнище. Біля вогнища здійснювалися ритуальні дії під час календарних свят: на Святий Вечір, Різдво, Новий рік, Благовіщення.

На відміну від покуті, у якій перебувають ікони і людина ніби стає перед лицем Бога, піч втілює сакральність іншого типу. Піч відіграє особливу роль у внутрішньому просторі дому, суміщуючи у собі символіку центра та границі. Як джерело їжі і домашнього вогнища, піч втілює ідею повноти та добробуту дому і в цьому сенсі співвідноситься із столом. Оскільки через пічну трубу здійснюється зв'язок із зовнішнім світом, зокрема і «тим світом», піч співставляється із дверима та вікнами. Пічна труба – специфічний вихід з дому, який призначений назагал для контактів з іншим світом: через неї всередину прибувають вогняний змії і чорт, а назовні вилітають відьма, душа померлого, хвороба, доля. Через те в хаті не можна казати лихого слова, що відбилося і в прислів'ї «Сказав би, та піч в хаті» [9].

Стіл завжди був у кутку навпроти печі. Таке розташування визначалося кількома його функціями – тут працювали, відзначали урочистості чи сумували, споживали їжу, тому його ставили у чистій та освітленій частині житлового приміщення.

Можна передбачити, що сама назва «стіл» тісно пов'язана із словом «стелити», тобто поставити на щось страви. Колись слов'яни їли просто на землі, принаймні щось підстеливши, або розкладали харчі на дощці, навколо якої і всідалися.

Великий стіл уособлював у собі ідею єдності, родинної міцності та злагоди. За ним збиралися усі разом, щоб їсти, тому він, образно кажучи, сприймався як «годувальник» сім'ї.

Стіл відігравав функцію певного магічного символу. На ньому навколишній світ із землею і лісом, водами і луками, звірами і птахами набував форми хліба насущного, який завжди лежав на обрусі. Говорили: «Хоть в день, хоть в ночі ніколи не прибирайте хліб зі стола»; на стіл не можна класти шапки, «бо це місце Бога (хліба)», а також

сідати: «Не сідай на стіл, бо чиряками обсипле». «На стіл не можна класти ключі, бо сварка буде» [10].

Таким чином, стіл у селянській хаті набував майже культового відтворення результату праці. Його «ландшафт» складений з багатства наїдків та напоїв, повторював у своєрідній формі достаток за стінами оселі.

«Раніше в селі неповнолітній син чи дочка не сміли до столу сісти. За стіл сідали всією сім'єю тільки у велике свято. Батько благословляв страву, першу ложку ніс до рота, а за ним уже бралися до їжі всі інші члени сім'ї» [11].

Скрізь і завжди домінувало поважливе ставлення до нього. Так, після закінчення будівництва хати першим до неї вносили стола і клали на нього хліб. «Обов'язковим вважалося також залишати його навіть у проданій новим власникам хаті, хоч інші предмети можна було забирати з собою» [12].

Стіл у селянській хаті використовувався як обрядовий предмет. Вірили, що певні ритуальні дії з ним забезпечували родинний достаток. На Святий вечір на нього клали сіно, застеливши обрусом зверху, потім хліб й мисочку з сіллю, що означало гостинність, а у лемків під ним опинявся посуд, сокира, леміш чи колесо від плуга. А його ніжки зв'язували ланцюгом, щоб коні були міцні й корова добре доїлася, ставили поблизу дійничку. У деяких місцевостях насипали зерно і залишали гроші, а на краєчках – часник, який мав охороняти людей і худобу від захворювань.

Як бачимо, ця, на наш буденний погляд, звичайна, виготовлена людськими руками річ хатнього умеблювання надіялася ще й здатністю творити диво. Наприклад, з хати виносили стіл, щоб відганяти бурю («прогнати бурю за ліси і гори») [13].

Столи, крім міцності, відзначалися й вигадливою різьбою. Їх прикрашали геометричним орнаментом у вигляді шести пелюсток, вписаних у коло, або хрестів, складених із квадратиків та трикутників, тощо.

У орнаменті стола-скрині на Закарпатті зустрічаються також колосся пшениці, олені. Майстер надає їм символічного значення (наприклад, колосок – постійна думка про хліб, олені – сила й багатство).

Стіл зберігся в побуті й донині, але місце його в кімнаті змінилося. Усе частіше він у центрі помешкання. Поступово втрачається і його символічне значення.

Овіяна легендами і оспівана в піснях, скриня, часто була дійовою особою у казках.

«Скриня в українській етнографії тепер уже трохи відійшла від того, що це слово означало у римлян (*scrinium*), хоч сама річ існує й досі на Україні під назвою *бодні*. Бодня – це невисока кадушка, або довбана, або складена з клепок та обручів з приладженим до неї верхом та з замком; вона виключно служить дівчатам та жінкам для переховування їхнього майна. А словом «скриня» звать тепер те, що римляне звали *area*; скриня буває досить велика, дерев'яна (іноді обкована), на Україні вона майже завше розмальована квітками або (найбільше у гуцулів) оздоблена різьбою, її часто ставлять на чотирьох невеликих коліщатках, щоб легко пересувати з місця на місце» [14].

Ніхто не мав права зазирати до скрині – ні мати, ні батько, ні сестра. Скриня залишалася власністю дівчини, а пізніше жінки, на все життя, адже була головним об'єктом весільного обряду. У спадок могла перейти тільки після смерті жінки.

Скрині ставили у світлиці біля столу. Вони, мальовані або різьблені, завжди виділялися серед інших селянських меблів, які переважно не оздоблювалися.

Про скриню складено чимало пісень:

*Ой вийди, мати, огляди,
Щось тобі бояри привезли:
Да привезли скриню, перину
І молодую княгиню.*

Скриня була символом майбутньої нової сім'ї. Молода дружина вивозила її з

рідної хати як спогад про минуле своє дівочтво, як частину родового вогнища, батьківської хати, звичаєвих устоїв, духовних і моральних засад. Вона ставала в певному розумінні фундаментом нової родини.

Лавка – ще один елемент оснащення селянської хати. Це – широка дошка, яка нерухомо прикріплена до стіни або стоїть окремо на ніжках, інколи із опертям, використовувалася не тільки для сидіння або лежання, але і як обрядовий атрибут. Подібно до вікон і дверей, лавка символізувала життєвий, наповнений простір дому у протилежність до порожнечі смертного житла, пор. у похоронному голосінні:

*Вже там побудували тобі хатинку,
Без дверей та без віконечок
І без білих дерев'яних лавочок [15].*

У обряді «скочити з лавки» лавка метонімічно означала батьківську хату, а скочити означало залишити батьківській дім.

В Україні на Новий рік головного «засівальника» запрошували сісти на лавку, при цьому примовляли: «Сядь же в нас та й посидь, щоб усе добре у нас сідало: кури, гуси, качки, рої і старості». На лавці на покутті звичайно ставили останній сніп, який урочисто вносили до хати після закінчення жнив; на Різдво там клали соломі або сіно та ставили кутю. На те місце на лавці, де лежав небіжчик, клали ножа – щоб «уся господарка не пішла за померлим», та буханець хліба – «щоб хліб ніколи не зникав із хати» [16]. Інколи залишали цей хліб на лавці доти, доки якийсь убогий його забере, однак насамперед він повинен був позамітати хату і сміття разом із віником віднести на «порожнє місце», де не ходять люди («щоб не втоптувати небіжчика у землю» [17]. Подекуди лавку мили (інколи свяченою водою) або ж ставили воду і клали сокиру [18].

Обереги – різноманітні магичні засоби (вербальні тексти, предмети, дії, порухи, обряди), які охороняють людину та його світ (дім, худобу, врожай, знаряддя праці і т.п.) від потенційної небезпеки: нечистої сили, хворіб (зокрема вроків), хижих тварин, змій, градових хмар тощо. Дія оберегу полягає у тому, щоб різними способами відвернути ще не реалізоване зло – створити перепону між об'єктом, який охороняється, і небезпекою, магично «закрити» цей об'єкт, зробити його невидимим, нейтралізувати носія небезпеки, заподіяти йому шкоди, знищити його, відігнати небезпеку, задобрити або наділити об'єкт, який охороняється, захисними властивостями і здатністю опиратися злу.

У число оберегів входили дії, які скеровувалися на те, щоб надати об'єкту, який охороняється, такі властивості, які робили б його неушкоджуваним небезпекою.

У народному житловому будівництві усі дії, спрямовані на досягнення практичного результату, супроводжувалися діями ритуальними, спрямованими на поєднання своїх намірів з волею вищих духовних сил. Люди продукували ці ритуали, постійно вдосконалювали їх і передавали нащадкам. Вдосконалення йшло по лінії наближення до найвищих зразків духовності. Все це відбувалося у залежності від ступеня наближення людства до духовних ідеалів у результаті самовдосконалення, ступеня розвитку духовності в самій людині.

Якщо ми говоримо про житло як феномен культури, то виявляється, що саме збалансованість утилітарних і символічних функцій визначає виняткову роль.

ЛІТЕРАТУРА

1. Логвин Г. *Украинские Карпаты*. – К., 1973. – 192 с.
2. Логвин Г, *Народне мистецтво і його роль у формуванні ментальності людини*, «Народне мистецтво» 2009, №2-4, 2010, №1-2, с. 193.
3. Данилюк А.Г. *Скарби народної архітектури Гуцульщини*, Львів 2000, с. 25-26.
4. Богатырев П.Г. *Магические действия, обряды и верования Закарпатья // Вопросы теории народного искусства*, Москва 1987, с. 181-184.
5. Вовк Хведір, *Студії з української етнографії та антропології*, Київ 1995, с. 114.

6. Загорулько В. Черногора, Львів 1980, с. 202-203.
7. ПМА, записано 02.06.2008 в с. Зарічеве Перечинського р-ну Закарпатської обл. від Іванків Марії Павлівни 1933 р.н.
8. Данилюк А, Українська хата, Київ 1991, с. 21.
9. ПМА, записано 20.06.2009 в с. Зелена Верховинського р-ну Ів.-Франківської обл. від Васильчук Василини Юріївни 1930 р.н.
10. *Ibidem*
11. ПМА, записано 03.08.2011 в с. Лумшори Перечинського р-ну Закарпатської обл. від Заріцької Надії Іванівни 1938 р.н.
12. ПМА, записано 07.08.2011 в с. Верхнє Синьовидне Сколівського р-ну Львівської обл. від Коник Ольги Богданівни 1940 р.н.
13. ПМА, записано 28.06.2010 в м. Перечин Закарпатської обл. від Файник Василя Івановича 1941 р.н.
14. Толстая С.М. Лавка, (в:) Славянские древности: этнолингвистический словарь в 5-ти т. под редакцией Н.И. Толстого, Москва 2004, т. 3; К-П, с. 72.
15. Kolberg O., *Dziela wszystkie*, Wroclaw – Poznań 1963, t. 29: Pokucie, s. 220.
16. Kolberg O. *Dziela...*, s. 216-217.
17. ПМА, записано 02.06.2008 в с. Зарічеве Перечинського р-ну Закарпатської обл. від Іванків Марії Павлівни 1933 р.н.

Олександр Крижанівський
(Київ, Україна)

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ПРИРОДИ БУДІВЕЛЬНОЇ ОБРЯДОВОСТІ В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

У статті висвітлюються аспекти взаємодії людини з природним середовищем як на фізичному так і на психологічному рівнях при формуванні знакової функції життєвого середовища. Надається характеристика двох типів особистості - "персонного" та "іпостасного" та визначається їхня роль у формуванні семіотичного статусу та типів організації життєвого середовища в історії України - хуторянського, сільського та міського.

Ключові слова: "persona", "hypostasis", будівельна обрядовість, семіотичний статус життєвого простору.

The article highlights aspects of human interaction with the natural environment on a personal level as on the physical and the psychological level at forming the sign of the living environment. Small individual characteristics of two types - "persona" and "hypostasis" and determined their role in shaping the semiotic status and type of living environment in the history of Ukraine - the village, rural and urban.

Keywords: "persona", "hypostasis", building rituals, semiotic status of living space.

Для вияснення принципів функціонування механізмів освоєння людиною навколишнього середовища в історичному аспекті об'єктом дослідження становиться будівельна обрядовість. В традиційних культурах саме обряди є основними засобами збереження та передачі інформації, культурних зразків, соціального досвіду у часі. Аналіз результатів досліджень проведених в сфері етнографії свідчать про те, що на території України здавна існували «правила забудови», які передавалися із покоління в покоління через будівельну обрядовість. Наукові статті на цей напрямок ритуальної обрядовості появляються в етнографічних записах кінця XIX початку XX ст. [11]. У 80-х роках XX ст. символіка будівельної обрядовості східних слов'ян стає об'єктом дослідження, їй присвячені роботи Байбуріна А.К. [1]. На початку 90-х років XX ст. будівельна обрядовість, як елемент української культури, досліджується в роботах